

22. februar 2006.

Kako do vin-vin situacije

Živorad Kovačević: Ako se sećate, stalno je to bilo 31. mart, kad u Kongresu treba da se odluči na osnovu sertifikata državnog sekretara da li će nam produžiti pomoć i tako dalje, i tako dalje, sve do zelenog svetla za Studiju o izvodljivosti i sad opet se čeka neki 28. februar da bi se možda 26. ili 27. to učinilo, ili opet u nadi da to će se produžiti za nekoliko nedelja. Očigledno da onima koji odlučuju nije lako, da oni sami nisu u to ubeđeni, ali na kraju krajeva, bitno je da to bude urađeno, da taj dosije Haga jedanput završimo, a onda možemo da vodimo i našu unutrašnju raspravu o tome da li smo spremni da priznamo šta su drugi u naše ime činili

Gost: Živorad Kovačević, predsednik Evropskog pokreta u Srbiji
Voditelj: Jugoslav Ćosić

B92: Dobro veče. Osim standardnih, takozvanih kopenhagenskih uslova za ulazak u Evropsku uniju koji važe za sve zemlje, od Srbije se za potpisivanje Sporazuma o pridruživanju i stabilizaciji očekuje da ispuni još četiri uslova. To su rešenje pitanja Crne Gore, rešenje pitanja Kosova, zatim potpuna saradnja s Haškim tribunalom i donošenje novog Ustava. Gde je na tom putu Srbija u ovom trenutku, to je tema u najširem smislu reči za razgovor s večerašnjim gostom Poligrafa, a to je predsednik Evropskog pokreta u Srbiji, Živorad Kovačević. Gospodine Kovačeviću, dobro veče, dobrodošli. Kako Vama, da započnemo ovaj večerašnji razgovor s najaktuelnijim stvarima vezanim za generala Ratka Mladića, izgleda ovo za sada bezuspešno uključivanje, kako kažu u Vladi, svih potencijala na rešavanju pitanja generala Mladića? Naime, Vlada poriče da u ovom trenutku zna gde je general Mladić, da s njim pregovara i da je uhapšen.

Kovačević: Pa, sad, Vlada ne bi mogla da demantuje da je Mladić stvarno uhapšen, sve ostalo može da demantuje i normalno je očekivati. Nijedna Vlada, dok posao ne bude svršen, neće da prizna šta se stvarno dešava, ali meni izgleda po svemu da je to tu, pred kraj, znate, i da će do nečega uskoro doći, jer na primer drugi savetnik premijera Koštunice, profesor Vladeta Janković, kaže - to je samo tehničko pitanje. Ako tako kaže pretpostavlja se da je to negde blizu.

B92: Gospodin Janković je rekao da to više nije političko pitanje, već samo tehničko pitanje. Koliko vremena je po Vašoj proceni Srbija izgubila u tom traganju za tačkom kada hapšenje generala Mladića neće više biti političko već samo tehničko pitanje, u tom pomeranju stava premijera Koštunice u odnosu na to pitanje Haga?

Kovačević: Izgubili smo mnogo i mnoge godine ustvari, moram da kažem, kada je pokojni premijer Đinđić preduzeo taj stvarno rizičan korak u to vreme da uhapsi i zatim izruči Miloševića, onda se stalo posle toga. I onda su se postavili problemi novi, koji su bili neuporedivo manje važni i cela stvar se jako otezala. Došlo je do izvesnog napretka sve do proleća prošle godine i onda se opet stalo, sve u nekom lažnom uljuljkivanju da će se ipak nama to, kako da kažem, malo progledati kroz prste. Nije bio dovoljno inspirativan i poučan primer Hrvatske kojoj je grubo zaustavljen proces priznavanja kandidature zbog Gotovine i savršeno je jasno, valjda se sada shvata da kad je komesar Oli Ren rekao - ako 28. februara ja podnesem isti izveštaj koji imam sada, neće biti dobro.

B92: Gospodine Kovačeviću, u politici nema mnogo emocija, to je tačno, ali ipak ovo je veoma specifično pitanje. Kakva je Vaša procena da li srpska Vlada, dakle, srpska politička elita ovo pitanje, pitanje saradnje

s Haškim tribunalom, vidi kao pitanje etike, pitanje jedne, kako da kažem, elementarne ljudskosti ili isključivo kao političko pitanje, odnosno pitanje međunarodno pravnih obaveza Srbije koje su joj nametnute da bi ušla u Evropsku uniju?

Kovačević: Sigurno je da je ovo drugo. Odnos prema onima koji su izručeni ili su se dobrovoljno predali, ti njihovi prijemi, praćenja u Hag, pokazali su da je ovo drugo u pitanju. Mislim da to ne samo da načelno nije u redu, jer ipak je to odnos prema sopstvenoj prošlosti i prema nečemu što moramo sami da prevaziđemo, a ne samo per mus, neka međunarodna obaveza koja ako se ne ispuni biće ili negativne sankcije ili odsustvo pozitivnih ohrabrenja, materijalnih i drugih, tako da se sve dešavalo uvek pred neki datum. Ako se sećate, stalno je to bilo 31. mart, kad u Kongresu treba da se odluči na osnovu sertifikata državnog sekretara da li će nam produžiti pomoć i tako dalje, i tako dalje, sve do zelenog svetla za Studiju o izvodljivosti i sad opet se čeka neki 28. februar da bi se možda 26. ili 27. to učinilo, ili opet u nadi da to će se produžiti za nekoliko nedelja. Očigledno da onima koji odlučuju nije lako, da oni sami nisu u to ubeđeni, ali na kraju krajeva, bitno je da to bude urađeno, da taj dosije Haga jedanput završimo, a onda možemo da vodimo i našu unutrašnju raspravu o tome da li smo spremni da priznamo šta su drugi u naše ime činili.

B92: Da li smatrate da će sa tim činom, isporučivanjem generala Mladića, haško pitanje biti isključeno kad je u pitanju budućnost Srbije, kao jedno od važnih pitanja i kao jedan od najvažnijih uslova?

Kovačević: Ostaće neka pitanja, ali politički govoreći to je prelomna tačka. Doduše, mora se reći da se u poslednje vreme govori i o Karadžiću i da se, da tako kažem, proziva na neki način Srbija, ali čini mi se da je Mladić u centru pažnje i da rešenje tog pitanja apsolutno skida jedan veliki teret i otvara vrata za prihvatanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

B92: Juče je u Beču završen prvi krug razgovora o budućnosti Kosova. Vi ste napisali udžbenik koji se zove Međunarodno pregovaranje, koji se primenjuje na Fakultetu političkih nauka. Kako, gospodine Kovačeviću, sa stanovišta Vašeg iskustva, izgledaju ovi prvi razgovori, odnosno kako izgleda ovaj prvi krug pregovora u kontekstu rešenja kosovskog pitanja?

Kovačević: Znao kako, ovo što je do sada bilo nije bilo dobro, znate, polazilo se od nekih maksimalističkih pozicija i s jedne i s druge strane. Polazilo se od tvrdih pozicija, ukopavanja pozicija, što se zove position bargaining i sa albanske i sa srpske strane. To se sve odnosilo na pitanje statusa i to što je međunarodna zajednica na neki način upućivala strane, Beograd i Prištinu, da o tome pregovaraju nije imalo nikakvog smisla. O tome ne mogu da pregovaraju jer imaju apsolutno oprečna stanovišta, ne postoji ono što se zove zona mogućeg sporazuma, ne postoje neki zajednički interesi. Zato je Ahtisari stvar obrnuo i po principima dobrog pregovaranja pošao od lakšeg ka težem i od sadržinskog ka formalno pravnom, tako da je stavio na dnevni red pitanje decentralizacije. I moram da kažem da je ovo jako dobro počelo, jer svi kažu, bilo je konstruktivno, neki naši, Bogdanović, govore da je 60 posto naših predloga prihvaćeno, da je atmosfera bila dobra, i da će se nastaviti 17. marta. To je ono što se traži, od svih pregovaranja koje smo imali jedino je vredelo prošle godine u Beču kad su se sastali ministri za državnu upravu i kad je kosovski ministar došao da poseti Kojadinovića ovde. To su pitanja o kojima se treba i može pregovarati.

B92: Radi se u suštini o stvarima koje će biti rešene nezavisno od političkog statusa na ovaj ili onaj način. Ono što se čini dosta neobičnim, tj. da li Vama, ustvari to želim da Vas pitam, izgleda neobično recimo, da se tokom razgovora na jedan neobičan način zamenik specijalnog izaslanika gospodin Albert Roan oglasi u intervjuu u jednoj nemačkoj novini i kaže svoj lični stav, a njegov stav je da će Kosovo biti nezavisno, a tog dana razgovori traju u Beču.

Kovačević: Ustvari, najveću je uzbunu izazvala je, pre svega, izjava Sojersa, britanskog predstavnika, koja mislim da nije bila u redu, to što je rekao, jer osnovno u toj izjavi nije to da li tome nagingje Kontakt grupa,

nego niko ga nije ovlastio u ime Kontakt grupe da daje izjavu kakvo je konačno rešenje i stvara utisak da se unapred odlučilo, iako stvarno tvrde da nije.

B92: Kakav je Vaš utisak, gospodine Kovačeviću?

Kovačević: Znači, nije dobro da se to na takav način kaže. Moj utisak je da su možda otišli i korak dalje od onoga što su do sada govorili - uslovna nezavisnost, produžena nezavisnost, nadzirana nezavisnost. Sad, verovatno je to na kraju krajeva ono rešenje koje se može očekivati, prema tome, to su neke ipak floskule, kao na primer, i dijalog Prištine i Beograda, to sam već pomenuo, zatim rešenje neće biti nametnuto. Biće nametnuto, samo je stvar u tome da bude nametnuto na takav način i u takvom ruhu da može na neki način da bude i prihvaćeno, jer neće valjati rešenje koje znači ono što se zove suma nultog zbira, znači jedan pobeđuje, drugi gubi. To treba da bude takozvana vin - vin situacija, da svako na određen način dobija, a to se može postići takozvanim kreativnim nejasnoćama, kao što je Rezolucija 1244. Znači, svi su bili njome na određeni način jednako nezadovoljni i zadovoljni, a ustvari je namerno bila dvosmislena napravljena da mogu obe strane to na izvestan način da prihvate. Mislim da će prema tome ići, takvu formulu u ovoj situaciji nije lako naći, ali obe strane treba da izlaze u susret prema tome.

B92: Kad smo maločas razgovarali pred emisiju povukli ste paralelu, ako sam dobro shvatio reč je bila o paraleli, između pozicije u kojoj se nalazi Srbija, odnosno građani Srbije i Srbija s jedne strane i građani Kosova ili većina građana, Albanci na Kosovu, da tako kažem, jer su većina na Kosovu, s jednom situacijom iz novije istorije, a to je situacija koja sad postoji u Izraelu sa Palestincima.

Kovačević: Pa, jeste, ako igde traje sukob 50 godina traje tamo, ako se igde ne vidi na kraju krajeva izlaz, to je tamo, ali ipak se stvari na određeni način kreću. Ja ću dozvoliti sebi da pročitam nešto što sam svojim studentima pročitao, a to je izvod iz memoara Bila Klinton, koji uzgred budi rečeno nisu previše impresivni, ali je zanimljivo kad u septembru '93. godine, posle vrlo uspešnih pregovora u Oslu, koji su tajno vođeni uz ključnu pomoć norveške diplomatije, dolaze na travnjak Bele kuće Arafat i Jicak Rabin da potpišu to i Klinton se pita - kako to neko kao što je Rabin, koji je bio izraziti jastreb, koji je veći deo života proveo u uniformi boreći se protiv Arafata prihvata taj sporazum u Oslu. I on kaže ovako: „Objasnio mi je da je napokon shvatio da teritorije koje je Izrael držao pod okupacijom od rata '67. nije više bila neophodna za njegovu bezbednost, pa je čak postala izvor ugrožavanja te bezbednosti. Rekao je da je Intifada koja je izbila nekoliko godina ranije pokazala da okupirana teritorija naseljena gnevnom narodom ne čini Izrael bezbednijim, već ranjivijim na napade iznutra. Konačno, rekao mi je, ako Izrael trajno želi da zadrži zapadnu obalu moraće da odluči da li će dozvoliti Arapima da glasaju na izraelskim izborima, kao što to mogu oni koji su živeli unutar granica pre '67. Ako Palestinci dobiju pravo da glasaju Izrael će imati u vidu njihovu znatno veću stopu rađanja, za nekoliko decenija pretaće da bude jevrejska država, a ako im ne da to pravo Izrael više neće biti demokratija već država aparthejda. Prema tome, zaključio je, Izrael treba da se odrekne teritorije, ali jedino ako to donese stvarni mir i normalne odnose sa susedima, uključujući i Siriju.“ Da li je to analogija ili nije, ali u svakom slučaju se pitanje postavlja, kad se kaže „ne damo Kosmet“ moramo da obrazložimo šta to znači i da li se borimo za Rezoluciju 1244 i to rešenje, praznog, šupljeg suvereniteta u kome niko ne može tamo ni da priđe, da tako kažem, od predsednika i premijera pa nadalje, i koje nikakvo dobro nije donelo ili se borimo za puni suverenitet, pa će onda se desiti ovo o čemu govorimo. Znači, trećina poslanika će biti sa Kosmeta, jedan od trojice glavnih funkcionera će biti Albanac, ambasador u Ujedinjenim nacijama Albanac. Da li stvarno to želimo ili u prvom planu stvarno položaj, prava i tako dalje, Srba i zaštita kulturne, istorijske i pravoslavne baštine.

B92: Jedno pitanje je zanimljivo sa stanovišta međunarodnog prava, jer to je ipak okupirana teritorija, mislim na teritorije koje je okupirao Izrael, Srbija ipak nije okupirala tu teritoriju.

Kovačević: Da, dobro, ali se zato neko drugi tamo nalaze, oni se nalaze pod protektoratom. Ne pravim ja analogiju te vrste, nego kažem, govorim o načinu razmišljanja jednog tvrdokornog izraelskog političara koji počinje da razmišlja na drugi način.

B92: Smatrate, dakle, da građani Srbije nisu dovoljno suočeni s perspektivom i s realnošću i sa onim šta će zapravo doći kao konsekvencija jednog ili drugog rešenja? Je li to poruka?

Kovačević: Znači, jeste delimično, ja ne kažem da ono što je premijer Koštunica govorio u Savetu bezbednosti, predsednik Tadić, da to nisu dobri argumenti, šta je međunarodno pravo, šta se hoće i tako dalje. I ne kažem da sad neko treba da se sada ovde odrekne svega toga, ali mora se stvoriti takva situacija da ljudi razumeju šta je realno u svemu moguće i prema tome se okrenuti, orijentisati. Sami sebi, znate, to kad se ušančite u jednu poziciju sebi sužavate manevarski prostor i u ovoj našoj situaciji to praktično znači da unapred se izlažete tome da ćete sutradan, ako to što vi kažete da ne dolazi u obzir drukčije ne bude, biti proglašeni od radikala i od drugih za izdajnike nacionalne stvari. Ali se mora na neki način govoriti o tim realnostima i zato je ovaj početak u Beču dobar i on prebacuje fokus na druga pitanja.

B92: Šta bi se moglo očekivati od predstojeće Skupštine Srbije?

Kovačević: Toga se, moram da kažem, i plašim. Atmosfera se mora držati na određen način toplom, ja to razumem, ali ne pregrejanom i zapaljivom. Ja se bojim, ako to bude jedna velika televizijska predstava u kojoj će biti takmičenje u patriotskoj retorici i to naročito od strane onih koji su nas dovede doveli, da to ničemu neće doprineti. Mi imamo u celini, nemamo bog zna kakvu poziciju, imamo slab imidž, sve to što je bilo i tako dalje, i razume se, to što se ovde govori to ničemu ne doprinosi. Na kraju moram da vam kažem i ovo, te pretnje tipa onoga što govore Albanci - ako ne dobiju punu nezavisnost biće nasilja na Kosovu kao što je bilo, ili pretnje tipa ovoga - ako to ne bude, doći će radikali, pa će međunarodna zajednica reći - pa šta, ako već vi tako mislite. Plašite mečku rešetom, šta to znači, borite se sami da ne dođu radikali, stvarajte neki demokratski front, a ne sada... Onda ćemo ići u karantin, ići ćemo u izolaciju, niko nam neće nikakve sankcije sprovesti, ali ćemo biti dalje od Evropske unije.

B92: Gospodine Kovačeviću, video sam u nekoliko Vaših analiza da ste isticali, kad je u pitanju crnogorski referendum, važnost tog takozvanog prava na jednaku šansu za oba bloka, i za onaj blok koji želi nezavisnu Crnu Goru i onaj koji želi zajedničku državu sa Srbijom. Da li je predlog Evropske unije od 55 odsto izašlih birača, kao predlog za kvalifikovanu većinu koja može da donese odluku o osamostaljenju Crne Gore, to pravo o kome govorite? Da li je to jednaka šansa za oba bloka u Crnoj Gori?

Kovačević: Pa, nije, ali moram reći da u ovom trenutku, pošto je taj takozvani predlog, navodno ambasador Lajčak je rekao - nije ovo uzmi ili ostavi, to je samo naše mišljenje, ali ako ne poslušate naše mišljenje onda zaboravite malo za izvesno vreme...

B92: Izvesno je da se to mišljenje EU neće menjati.

Kovačević: To je vrlo visok prag, oni su na izvestan način prepолоvili između zahteva jedne i druge strane i vrlo je neizvesno šta će biti. Nego, mi treba da razmišljamo o danu posle. Znači, postoje dva, ustvari tri ishoda, jedan je da propadne taj zahtev za nezavisnošću, onda smo u velikoj nevolji. Ova država ne postoji, ova država ne funkcioniše, nju treba redefinisati, napraviti je funkcionalnom. Ko će da je napravi? Do sad nije moglo, tri godine, kako će to onda naredne... Biće nova blokada, to mora se znati i s tim računati i već spremati neke predloge. Drugi je da Crna Gora postane nezavisna, odnosno pređe taj visoki prag, izgleda se to, onda moramo razmišljati o čitavom nizu pitanja koja treba raščićavati i okrenuti se toj budućnosti, sa tom budućom državom. Postoji, razume se, treći koji je vrlo nezgodan, a to je da većina bude za nezavisnost, ali ispod te kvalifikacije. Onda je vrlo teško, jer u prvom slučaju verovatno vladajuća koalicija pada, u drugom opstaje, ali i u trećem ovom, znači, između negde, 52, 53, 54 posto, ona ostaje, ostaje ta

državna zajednica još u goroj situaciji, ne znam kako će se i Evropska unija u tom slučaju ponašati. Tako da mislim da u svakom slučaju ne bi trebalo nikako mi da se petljamo u unutrašnji politički proces u Crnoj Gori.

B92: A da li Vam izgleda kao to uključivanje ili kao pritisak, kako god već hoćete, to kada premijer Srbije kaže - mi smatramo da je većina od 50 posto plus 1 od ukupno upisanih birača jedina relevantna većina koja treba da dovede do samostalnosti Crne Gore?

Kovačević: Znači, mi se bunimo za Kosovo, za neko rešenje koje je na vidiku, koje će biti izuzetno, to je ona suština Putinove reakcije na to, ona je... imaće to univerzalni značaj, a za Crnu Goru predložimo izuzetno rešenje. Pogotovo je besmislena ta ideja o tome da ako toga ne bude mi nećemo priznati nezavisnost. Pa, valjda je to pitanje o kome će ipak ta Evropska unija, koja vodi glavnu igru tamo, odlučivati, tako da šaljemo loše poruke bez velike potrebe i bez realnog uticaja. Pitanje je čak da li takvim porukama ne jačamo poziciju independetista.

B92: Gospodine Kovačeviću, uprkos ovim silnim iskušenjima i problemima koje ima Srbija kao zadatke koji su ispred nje da ih reši i kao uslove ako želi da se priključi Evropskoj uniji, uprkos toj nestabilnosti u vezi s rešenjem pitanja Crne Gore i Kosova, Vi u vašim analizama govorite da to nije najznačajniji i najvažniji uzrok političke nestabilnosti u Srbiji. Govorili ste o borbi za očuvanje i eliminisanje Miloševićevog nasleđa.

Kovačević: Jeste, naše društvo nije u punoj meri razvijeno političko društvo. Kad pogledate raspon političkih partija i njihove programe i njihove ideje i tako dalje, nisu u prvom planu pitanja koja su recimo u Evropi. Tamo je podela gruba, na socijaldemokrate i konzervativce, postoje recimo narodnjaci i tako dalje. Ekstremne partije postoje ali nemaju veći značaj i na dnevnom redu su pitanja, pored spoljne politike, to su nezaposlenost, ekonomski razvoj i tako dalje. Kod nas ta pitanja nisu došla na dnevni red, u poslednjoj komunikaciji iz Brisela se kaže da ustvari skidanje ovih problema omogućuje da se fokus pomeri i agenda promeni, uključujući ona pitanja za koja se recimo socijaldemokratija bori u svetu, ali uostalom, i desne partije. Kod nas je glavna podela i glavna bitka još uvek za očuvanje ili poništenje Miloševićevog nasleđa. I sa tog stanovišta skidanje sa dnevnog reda na ovaj ili na onaj način pitanja Haga, državne zajednice i Kosova omogućuje da se okrenemo tim pitanjima i da počnu da se javljaju i neke zrelije ideje koje neće se odnositi samo na nacionalna pitanja.

B92: To je deo sadržaja pregovora sa Evropskom unijom i želim na kraju ovog razgovora, pošto imamo još malo vremena, da Vas pitam gde je Srbija u ovom trenutku na tom putu prema Evropskoj uniji, jer Studija o izvodljivosti je samo jedan od prvih koraka i nešto što ne obavezuje ni na koji način Evropsku uniju, već potpisivanje Pakta o stabilizaciji i pridruživanju je praktično ugovor između Srbije i Evropske unije. Na šta će se Unija obavezati prema Srbiji?

Kovačević: Znači, Studija o izvodljivosti i to sve, 80-85 odsto, to je trgovina, ekonomska pitanja, međutim, to je neophodan uslov. U suštini, glavna pitanja su uvek politička, oko toga se ne treba zavaravati. Znači, svojevremeno je Arsen Dedić imao ono „Sve bilo je muzika“, a ja kažem - sve jeste politika i treba razumeti, ako skinemo Hag, ako se na miran način sredi to u državnoj zajednici i ovo što je najteže, Kosovo, onda su nama realno otvorena vrata. Tako da vi ste potpuno u pravu, ništa nam ne garantuje samo potpisivanje sporazuma, ali nas stavlja na tračnice i mi putujemo tim vozom, a lokomotivu ima Evropska unija. Mi smo onda u situaciji kako su bili Hrvati, da praktično oni usmeravaju dalji rad na reformama i na svemu ostalom. E, onda smo u jednoj neobično mnogo povoljnijoj situaciji nego što smo danas.

B92: Hvala Vam na vremenu koje ste nam posvetili. Poštovani gledaoci, za Poligraf Televizije B92 večeras je govorio predsednik Evropskog pokreta u Srbiji Živorad Kovačević. Prijatno večer.